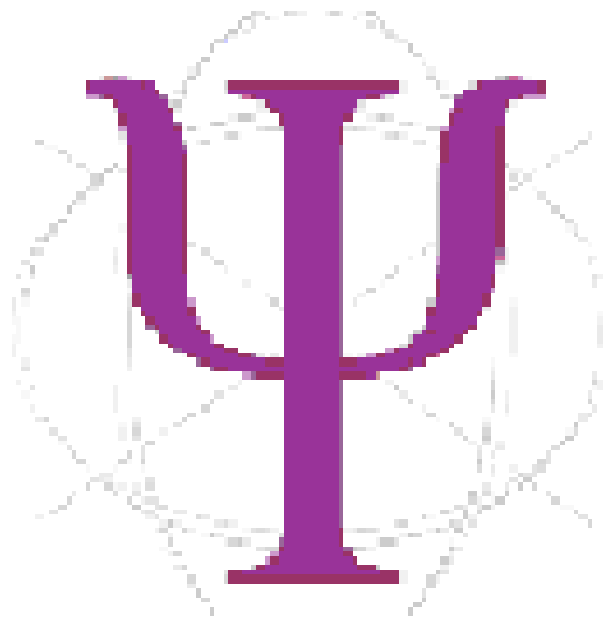

**СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇКИ
ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА ПЕДАГОГІЧНОЇ ТА ВІКОВОЇ ПСИХОЛОГІЇ**

ВОЛОДИМИР МІЛІНЧУК

ПСИХОЛОГІЯ

Методичні рекомендації до практичних занять

Луцьк 2013

УДК 159.9 (072)
ББК 88.3 я 73 – 9
М 60

Рекомендовано до друку науково-методичною радою Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (протокол № 7 від 17 квітня 2013 р.).

Рецензенти:

Денисюк А. С. – кандидат психологічних наук, професор кафедри педагогічної та вікової психології Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки;

Федотова Т. В. – кандидат психологічних наук, доцент кафедри загальної та соціальної психології Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки.

Мілінчук В. І.

М 60 Психологія : методичні рекомендації до практичних занять / Володимир Ігорович Мілінчук. – Луцьк : СНУ імені Лесі Українки, 2013. – 34 с.

Анотація: методичні рекомендації до практичних занять з дисципліни «Психологія» містять перелік практичних занять, тематику рефератів, творчі завдання, питання для самоконтролю та список літератури.

Рекомендовано студентам I курсу Інституту мистецтв напряму підготовки «Образотворче мистецтво», «Хореографія», «Музичне мистецтво».

Рекомендовано студентам I курсу Інституту соціальних наук підготовки «Соціологія», «Культурологія».

Рекомендовано студентам II курсу історичного факультету напряму підготовки «Історія».

УДК 159.9 (072)

ББК 88.3 я73 – 9

© Мілінчук В.І., 2013

© Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, 2013

ЗМІСТ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА	4
Тема 1. Предмет психології	5
Тема 2. Мозок і психіка	7
Тема 3. Свідомість і самосвідомість особистості	10
Тема 4. Пізнавальні психічні процеси	12
Тема 5. Соціально-психологічна характеристика особистості	15
Тема 6. Психологія емоцій та почуттів	18
Тема 7. Психологічні властивості спілкування особистості	21
Тема 8. Соціальні групи	23
Тема 9. Психологічні властивості діяльності особистості	25
ПЕРЛІК ПИТАНЬ ДО ЗАЛІКУ	29
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	31

I. Пояснювальна записка

У сучасному цивілізованому світі, розвиток України це перш за все включення нашої держави в процес європейської інтеграції, який проходять всі пострадянські країни. Інтеграційний процес полягає, перш за все, у впровадженні європейських норм та стандартів освіти.

Сучасні загально-цивілізаційні тенденції розвитку чинять системоутворюючий вплив на реформування системи освіти України, що передбачає, зокрема, перехід до динамічної ступеневої системи підготовки фахівців, надання перспектив практики над теорією. Цей перехід дозволяє задовольнити потенційні можливості особистості у здобутті певного освітнього та кваліфікаційного рівня за бажаним напрямом відповідно до її здібностей.

Психологія є базовим курсом, знання якого в умовах виробничої діяльності дає можливість ефективно організовувати працю, підвищувати її продуктивність, уміло здійснювати процес управління на сучасному етапі реформування освітньої системи України.

Метою розроблених методичних рекомендацій до курсу «Психологія» є створення загальнотеоретичної бази для успішного вивчення подальших теоретичних, практичних і прикладних навчальних курсів.

Завданням курсу є озброєння майбутніх спеціалістів такими здобутками сучасної психологічної науки, які б сприяли створенню у студентів передумов для покращення процесу навчання і підготовки до професійного становлення, а також самоактуалізації та самореалізації майбутніх фахівців на професійному та особистісному рівнях.

Методичні рекомендації до практичних занять з курсу «Психологія» містять завдання, які передбачені навчальною програмою.

Вивчаючи курс «Психологія» студенти повинні знати:

- дослідницькі методи;
- структуру психічного відображення в процесах діяльності людини;
- закономірності перебігу окремих психічних явищ та їх взаємозв'язок;
- типологію та стилі індивідуальної діяльності;
- основний понятійний апарат психології.

Організація навчальної діяльності студентів у межах курсу «Психологія» передбачає набуття студентами наступних умінь:

- вільно і осмислено використовувати термінологічний апарат психології;
- застосовувати теоретичні знання для розв'язання практичних проблем;
- визначати свої життєві перспективи;
- діагностувати міжособистісні стосунки;
- знаходити оптимальні шляхи виходу із конфліктних ситуацій.

Змістовий модуль 1. Психологія як наука

Практичне заняття № 1.

Тема 1. Предмет психології

1. Предмет, об'єкт, завдання та функції психології.
2. Історія розвитку психології як науки.
3. Принципи та методи науково-психологічних досліджень. Вимоги до психологічних досліджень.
4. Галузі психології та її між предметні зв'язки.

Словникова робота: психологія, предмет психології, об'єкт психології, галузі психології, психічні стани, психічні процеси, психічні властивості, психічні явища, психіка, етапи становлення психології, структуралізм, біхевіоризм, психоаналіз, гештальтпсихологія, неофрейдизм, когнітивна психологія, гуманістична психологія, вітчизняна психологія, метод, експеримент, спостереження, тест.

Тематика рефератів

1. Міфологічний етап в історії психології.
2. Філософський етап в історії психології.
3. Історія розвитку психології в Україні.
4. Характерні особливості наукового етапу історії психології.

Література

1. Ждан А. А. История психологии / А. А. Ждан. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1990. – 367 с.
2. Загальна психологія : підручник / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. – К. : Либідь, 2005. – 464 с.
3. Короткий психологічний словник / [авт. тексту В. І. Войтко] – К. : Вища школа, 1976. – 191 с.
4. М'ясоїд П. А. Загальна психологія: навчальний посібник / П. А. М'ясоїд. – К. : Вища школа, 2001. – 487 с.
5. Максименко С. Д. Загальна психологія / С. Д. Максименко. – К. : «Центр навчальної літератури», 2004. – 272 с.
6. Основи психології : підручник / За заг. ред. О. В. Киричука, В. А. Роменця. – К. : Либідь, 2002. – 632 с.

Тестові завдання:

1. Перша експериментальна психологічна лабораторія була заснована« Німеччині у 1879 році:
 - а) Фрейдом,
 - б) Павловим,
 - в) Джеймсом,
 - г) Вундтом,

- д) Адлером.
2. Яка з класичних теорій психології основоположником якої був М.Вертгеймер вивчає особливості сприймання, засвоєння інформації, через цілісність вивчення психіки та свідомості:
- а) генштальт теорія психології;
 - б) діяльністична теорія психології
 - в) гуманістична теорія психології
 - г) психоаналітична теорія ;
 - д) психоаналітична теорія
3. Засновником біхевіоризму вважають:
- а) З. Фрейда,
 - б) І. Павлова,
 - в) Д. Уотсона,
 - г) В. Вундта,
 - д) А. Маслоу.
4. Метод експерименту належить до:
- а) організаційних;
 - б) інтерпретаційних;
 - в) емпіричних;
 - г) методів обробки даних;
 - д) методів опитування.
5. Валідність - це:
- а) властивість психологічного дослідження, яка дозволяє отримати ті самі результати за умови повторного або багаторазового використання методу,
 - б) властивість психологічного дослідження, яка відбиває його відповідність предмету дослідження;
 - в) метод психологічного дослідження, розрахований на безпосереднє одержання інформації за допомогою органів чуття
 - г) психологічна методика, призначена для порівняльної кількісної оцінки психологічних властивостей людини;
 - д) створення штучної ситуації, у якій досліджувана властивість виявляється й оцінюється найкраще.

Питання для самоконтролю:

1. Що є предметом психології?
2. Коли виникла психологія як наука?
3. Які періоди й етапи виділяють в історії психології?
4. Що таке наукова психологія?
5. У чому сутність психоаналізу? Хто був його засновником?
6. Чим методи психології відрізняються від методів інших наук?
7. Які методи дослідження застосовуються в сучасній психології?
8. У чому полягає сутність методу тестів?
9. У чому сутність формуючого експерименту?
10. Які галузі психології є перспективними на сучасному етапі розвитку суспільства?

Творчі завдання та проблемні ситуації:

Завдання 1

Філософський етап історії психології закономірно змінився на етап наукової психології. Якщо перший характеризується спробами проникнути в сутність психіки тільки теоретичним, не експериментальним шляхом, то другий – спробами побудувати психологію на зразок природничих наук, спираючись на спостереження, експеримент, статистичну обробку даних.

Чи звільнило це психологію від впливу філософії? Чи потребує вона такого впливу?

Завдання 2

Визначте, до якої групи психічних явищ – психічних процесів, рис особистості чи психічних станів – належить кожне явище описане нижче.

А. Учитель математики неодноразово звертав увагу на те, що деякі діти з великими труднощами засвоюють матеріал безпосередньо після уроків фізкультури і набагато краще, якщо перед уроком математики була інша навчальна діяльність.

Б. Учень Микола К. завжди відчував велике задоволення, якщо його товариші демонстрували чудові знання з різних предметів.

В. Таня С. завжди прямо й відверто засуджувала своїх товаришів за несумлінне ставлення до навчальної роботи.

Г. Олег М., прийшовши зі школи додому, відразу ж вирішив вивчити вірш. Проте, щоб він не робив, він не міг правильно запам'ятати останню строфу. Після невеликого відпочинку хлопчик швидко вивчив останній уривок і продекламував увесь вірш виразно без помилок.

Практичне заняття № 2.

Тема 2. Мозок і психіка

1. Розвиток психіки і свідомості в еволюції тварин і становлення людини. Форми відображення дійсності. Відмінність психіки тварин і людини.
2. Психіка і мозок. Психіка і свідомість
3. Свідомість та її структура. Свідоме й несвідоме в психічній діяльності людини. Теорії, які пояснюють природу людської психіки.

Словникова робота: ендопсихіка, екзопсихіка, інтроверт, екстраверт, екстравертність, інтровертність, онтогенез, філогенез, біологічне та соціальне, мозок, психіка, свідомість, свідоме, несвідоме, підсвідоме, надсвідоме, нервова система (центральна нервова система, периферійна нервова система, в будова), нейрон, аксон, дендрит, типи нервової системи, сенситивність, реактивність, резистентність, пластичність.

Література

1. Ждан А. А. История психологии / А. А. Ждан. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1990. – 367 с.

2. Загальна психологія : підручник / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. – К. : Либідь, 2005. – 464 с.
3. Короткий психологічний словник / [авт. тексту В. І. Войтко] – К. : Вища школа, 1976. – 191 с.
4. М'ясоїд П. А. Загальна психологія: навчальний посібник / П. А. М'ясоїд. – К. : Вища школа, 2001. – 487 с.
5. Максименко С. Д. Загальна психологія / С. Д. Максименко. – К. : «Центр навчальної літератури», 2004. – 272 с.
6. Основи психології : підручник / За заг. ред. О. В. Киричука, В. А. Роменця. – К. : Либідь, 2002. – 632 с.

Тематика рефератів

1. Основна проблема в історії психології.
2. Наступність у розумінні природи психіки від давнини до нашого часу.
3. Взаємовідношення мозку і психіки у світлі сучасних наукових досліджень.
4. Змінені стани свідомості: медитація, гіпноз, вплив наркотичних препарат та ін. Можливі механізми їх пояснення.

Тестові завдання:

1. У народженої дитини мозок:
 - а) несформований,
 - б) біологічно сформований,
 - в) сформований частково;
 - г) нестійкий;
 - д) нерозвинений.
2. Інтелект особистості:
 - а) не залежить від маси мозку,
 - б) залежить від маси мозку;
 - в) ендоморфний;
 - г) монотонний;
 - д) еквівалентний.
3. Ліва півкуля головного мозку відповідає за:
 - а) аналітико-синтетичну діяльність;
 - б) синтетичну;
 - в) аналітичну;
 - г) образну;
 - д) фізичну.
4. Чоловіки обробляють отриману інформацію за допомогою:
 - а) обох півкуль головного мозку;
 - б) однієї;
 - в) однієї півкулі вибірково, відповідно до інформації;
 - г) інтелекту;
 - д) темпераменту.

5. Згасання функцій мозку з віком є:

- а) неминучим;
- б) залежить від генетичної спадковості;
- в) залежить від генетичної спадковості, середовища, волі індивіду;
- г) залежить від темпераменту;
- д) залежить від характеру.

6. Свідомість це

- а) форма розвитку психіки, яка розвинулася в процесі еволюції психіки, притаманна людині та її найближчим родичам приматам
- б) це найвища форма розвитку психіки, притаманна тільки людині, що виявляється в складних формах відображення світу, опосередкована суспільно-історичною діяльністю людей.
- в) безумовні рефлекси індивідів
- г) найнища форма розвитку психіки, що не залежить від соціального оточення індивіда.

Питання для самоконтролю:

1. Які основні тенденції розвитку психіки?
2. Чим відрізняється розвиток психіки у тварин в умовах еволюції та в людини в умовах історичного процесу?
3. Назвіть характерні ознаки свідомості.
4. Як побудований і як функціонує мозок людини?
5. Яку півкулю свого особистого мозку ти вважаєш домінуючою? Чому?
6. Які функції виконує нервова система?
7. Охарактеризуйте форми прояву несвідомого.
8. Що таке несвідоме?
9. Як співвідносяться соціальне та біологічне в розвитку особистості?
10. Спільна трудова діяльність як головний чинник формування свідомої людської психіки.

Творчі завдання та проблемні ситуації:

Завдання 1

Чому впродовж усієї історії розвитку людини її організм і мозок не зазнали практично жодних змін, натомість у тварин кожний новий етап розвитку психіки супроводжувався змінами в організмі та нервовій системі?

Завдання 2

Чому павук, посаджений у банку разом з мухою, не «впізнає» її навіть коли він голодний, тоді як у звичайних умовах спеціально ловить мух у павутиння й поїдає їх?

Завдання 3

Виберіть з наведеного списку і розділіть на групи функції, за які відповідає права і ліва півкуля.

Дискретне сприйняття; теоретичне мислення; індукція; страх; емоційна пам'ять; прогнозування; почуття «Я»; підсвідоме (несвідоме); емоції експресивного плану; цілісне сприйняття; переробка понятійної (словесної,

знакової) інформації; хвилювання; миттєвий чуттєвий аналіз інформації; гнів; аналітико-розсудливе сприйняття; переживання щастя; почуття насолоди; емоційно-чуттєве сприйняття; сприймання змісту мови; кінестетична пам'ять; сприйняття шумів; сприйняття музики; печаль; інтуїція; екстраверсія; сприйняття високих звуків; довільне запам'ятовування; орієнтація в просторі; чуття тіла; наочно-образне мислення; дедукція; образна пам'ять; екстраполяція; послідовна переробка інформації; сприймання низьких звуків; швидка переробка інформації; емоції імпресивного плану; повільна переробка інформації; переживання негативних емоцій; довільність психічних функцій і процесів; мимовільне запам'ятовування; почуття «ми»; розуміння інтонаційної будови речення; сприймання міміки і жестів; раціональне мислення; пам'ять на цифри, формули, слова; пам'ять на поточні та минулі події; практичний інтелект; орієнтація в часі; інтроверсія.

Завдання 4

Яка діяльність – свідома чи несвідома – виявляється в наведених нижче прикладах?

А. У хворого на білу гарячку навколишня дійсність затуманена яскравими галюцинаціями: йому вбачаються чорти, які лають його, шкрять зуби, погрожують. Він бачить, як на нього нападають звірі, лізуть комахи, кусають його, він чує голоси, що погрожують убити його. Рятуючись гід переслідувачів, він часто зазнає каліцтва і тяжких травм.

Б. Під час сеансу гіпнозу людині, що перебувала в гіпнотичному стані, було запропоновано украсти гаманець у товариша. Досліджуваний не зміг виконати цього завдання. А от інші накази – вмитися, взяти книжку тощо – він виконав.

В. Учень швидко й правильно множить багатозначні числа, проте не пам'ятає правила їх множення.

Г. Семикласник, якого дражнили друзі, порвав підручники і зошити, ударив одного з товаришів.

Практичне заняття № 3.

Тема 3. Свідомість і самосвідомість особистості

1. Самосвідомість і «Я-концепція» особистості.
2. Основні компоненти та функції самосвідомості.
3. Самооцінка як основний компонент «Я-концепції».

Словникова робота: самосвідомість, рівні самосвідомості, компоненти самосвідомості, самопізнання, Я-концепція, Я-реальні, Я-ідеальне, самооцінка, рівень домагань, самоповага, потяг, установки, інтерес, переконання, прагнення, самовизначення.

Тематика рефератів

1. Співвідношення між інстинктом, рефлексом і розумом.
2. Тлумачення поняття свідомості і самосвідомості у класичних психологічних теоріях.
3. Самооцінка особистості: взаємозв'язок з рівнем домагань.
4. Теорія самого себе (Я-концепція, її значення у структурі особистості).

Література

1. Ждан А. А. История психологии / А. А. Ждан. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1990. – 367 с.
2. Загальна психологія : підручник / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. – К. : Либідь, 2005. – 464 с.
3. Короткий психологічний словник / [авт. тексту В. І. Войтко] – К. : Вища школа, 1976. – 191 с.
4. М'ясоїд П. А. Загальна психологія: навчальний посібник / П. А. М'ясоїд. – К. : Вища школа, 2001. – 487 с.
5. Максименко С. Д. Загальна психологія / С. Д. Максименко. – К. : «Центр навчальної літератури», 2004. – 272 с.
6. Основи психології : підручник / За заг. ред. О. В. Киричука, В. А. Роменця. – К. : Либідь, 2002. – 632 с.

Тестові завдання:

1. Самооцінка особистості – це:
 - а) оцінювання особистістю самої себе, своїх можливостей, якостей;
 - б) активність людини, спрямована на досягнення свідомо поставлених цілей;
 - в) вища форма відображення мозком навколишнього світу;
 - г) створений образ передбачуваного результату;
 - д) спадкова властивість нервової системи.
2. Інтелект - це:
 - а) розчленування об'єктів у свідомості, виділення їх окремих частин, елементів, ознак і властивостей;
 - б) форма емоційного стресу, що мобілізує внутрішні ресурси організму, створює додаткові мотиви до дії і переживається як стан значного напруження;
 - в) окремі форми чи види психічних явищ, що мають початок, розвиток і закінчення.
 - г) загальна пізнавальна здібність, що визначає готовність людини до засвоєння та використання знань і досвіду, а також різноманітної поведінки у проблемних ситуаціях;
 - д) підпорядкованість свідомим цілям людини, які нерозривно пов'язані з відображенням мети та засобів її досягнення.
3. Хто з теоретиків, практиків психології стверджував, що особистість може досягнути щастя через самоактуалізацію, беручи відповідальність на себе за свій особистісний вибір?
 - а) З.Фрейд;
 - в) К.Юнг;

- б) К. Роджерс;
- г) Е. Кречмер.
- д) І. Павлов.

4. Вольові дії проявляються у таких ситуаціях:

- а) за відсутності актуальних потреб у дії;
- б) у процесі мріяння;
- в) у ситуації вибору рівних за значенням мотивів;
- г) за наявності зовнішніх перешкод;
- д) за наявності внутрішніх перешкод.

5. Інтереси особистості:

- а) вроджені;
- б) набуті протягом життя і діяльності;
- в) бездіяльні;
- г) автоматичні;
- д) біологічні.

Питання для самоконтролю:

1. Яку роль відіграє воля у саморегуляції особистості?
2. Характеристика понять свідомість, самосвідомість та ментальність. Які основні компоненти структури самосвідомості? Як вони пов'язані один з одним?
3. Які головні тенденції розвитку самосвідомості людини в онтогенезі?
4. Що змушує нас підтримувати та зберігати самооцінку?
5. Завдяки чому можна змінити самооцінку особистості?
6. Основні передумови формування самооцінки особистості.

Творчі завдання та проблемні ситуації:

Завдання 1

Поясніть, чим традиційна для психологічної науки діада «свідомість-поведінка» відрізняється від введеної у світову психологію Л.С. Виготським тріади «свідомість-культура-поведінка»?

1. Людині необхідні загальні переконання та ідеї, які надають сенс її життю і допомагають віднайти своє місце у Всесвіті. Вона здатна подолати неймовірні труднощі, якщо переконана, що у цьому є сенс. І вона переживає крах, коли серед усіх нещасть змушена визнати що грає роль у «казці, розіграній ідіотом» (К. Юнг).

2. Людина наділені здатністю бачити у всіх предметно-символічних формах світу лише себе саму; змінюючи і тасуючи символи, вона лише розбирає шар за шаром себе, щоб врешті-решт прийти до останнього неосяжного – і до кінця недосяжного – символу: самого себе (Г. Брех),

Завдання 2

Опишіть стратегію розвитку власної особистості.

Завдання 3

Проаналізуйте психологічні умови індивідуалізації та диференціації навчально-виховного процесу у вищій школі.

Завдання 4

Охарактеризуйте форми та методи самовиховання особистості як фактору її самовдосконалення.

Практичне заняття № 4. **Тема 4. Пізнавальні психічні процеси**

1. Відчуття як первинна форма орієнтування організму в довкіллі.
2. Поняття про сприймання.
3. Поняття про пам'ять.
4. Поняття про мислення.
5. Поняття про уяву як вищий пізнавальний процес.
6. Поняття про увагу.

Словникова робота: відчуття, пороги відчуттів, властивості відчуттів, сприймання, сприйняття руху, сприйняття часу, сприйняття простору, акомодация, пам'ять, процеси пам'яті (мнемонічні процеси), запам'ятовування, зберігання, відтворення, забування, різновиди пам'яті, мислення, розумові операції, форми мислення, творче мислення, уява, види уяви, фантазія, мрія, ілюзія, увага, види уваги, інтелект, сенсифікація.

Тематика рефератів

1. Природа асоціацій та їх значення у процесах пам'яті.
2. Характеристика основних розумових операцій.
3. Особливості творчого мислення.
4. Функції пам'яті у психіці людини.

Література

1. Ждан А. А. История психологии / А. А. Ждан. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1990. – 367 с.
2. Загальна психологія : підручник / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. – К. : Либідь, 2005. – 464 с.
3. Короткий психологічний словник / [авт. тексту В. І. Войтко] – К. : Вища школа, 1976. – 191 с.
4. М'ясоїд П. А. Загальна психологія: навчальний посібник / П. А. М'ясоїд. – К. : Вища школа, 2001. – 487 с.
5. Максименко С. Д. Загальна психологія / С. Д. Максименко. – К. : «Центр навчальної літератури», 2004. – 272 с.
6. Основи психології : підручник / За заг. ред. О. В. Киричука, В. А. Роменця. – К. : Либідь, 2002. – 632 с.

Тестові завдання:

1. Відчуття виникають при:
 - а) відсутності безпосереднього впливу стимулів;
 - б) безпосередньому впливі фізичних стимулів;

- в) частковому впливі стимулів на органи чуття;
 - г) здатності засвоювати і використовувати знання;
 - д) екстремальних ситуаціях.
2. Викривлене сприйняття реально існуючих предметів чи явищ називається:
- а) інтроспекцією;
 - б) ілюзією;
 - в) перцепцією;
 - г) аперцепцією;
 - д) інтроверсією.
3. Пригадування - це:
- а) відтворення, яке вимагає напруження нервових сил, вольових зусиль;
 - б) відтворення при повторному сприйманні об'єкта;
 - в) цільовий аналіз інформації;
 - г) психічний процес, який забезпечує сприйняття об'єкта;
 - д) поділ в думках складного об'єкта на окремі частини.
4. Абстрагування – це:
- а) поділ в думках складного об'єкта на окремі частини;
 - б) миттєве усвідомлення розв'язання проблеми;
 - в) уявне відокремлення істотних властивостей предмета від несуттєвих ознак;
 - г) розумова операція, яка полягає у визначенні подібності і відмінності між об'єктами;
 - д) форма мислення, що відображає зв'язки між предметами.
5. Післядовільна увага:
- а) не вимагає вольових зусиль, ґрунтується на орієнтувальному рефлексі чи домінанті;
 - б) вимагає великих вольових зусиль;
 - в) виділяється при одночасному абстрагуванні;
 - г) не вимагає вольових зусиль, ґрунтується на домінанті, яка виникла в процесі певної діяльності, викликала у нас певний інтерес;
 - д) забезпечує сприйняття об'єкта.

Питання для самоконтролю:

1. Що таке відчуття?
2. Назвіть основні пороги чутливості. Чим вони визначаються?
3. Який психічний процес називається сприйманням?
4. Чим відрізняється сприймання від відчуття?
5. Назвіть основні властивості уваги.
6. Що таке пам'ять? Охарактеризуйте найважливіші особливості пам'яті як пізнавального процесу.
7. Назвіть основні види пам'яті.
8. Запам'ятовування та умови його ефективності.
9. Назвіть особливості уяви як психічного процесу.
10. Від чого залежить багатство створених людиною образів уяви?
11. Назвіть основні види мислення.

12. Усвідомлюване та неусвідомлюване в мисленні.

Творчі завдання та проблемні ситуації

Завдання 1

1. Від якої закономірності сприймання залежить описана здатність людини?

2. Чи може мати таку здатність сучасна електронна машина? Людина вмить може розпізнати будь-яку фігуру, наприклад, квадрат, незалежно від того, великий він чи маленький, розбатований він вертикально чи під кутом, намальовано його білим кольором на чорному тлі чи чорним на білому, чи просто накреслено контур. Більше того, людина розпізнає квадрат навіть тоді, коли папір, на якому його намальовано, нахилений так, що зображення, що падає на сітківку ока, здається паралелограмом.

Завдання 2

Який піддослідний запам'ятає дати на триваліший строк? Чому? Заучуючи текст, учасники експерименту повинні були запам'ятати три дати, що закінчувалися числами 57, 37, 17. Один з піддослідних кілька разів підряд повторив про себе ці дати, намагаючись якомога краще запам'ятати їх. Другий – 57 пов'язав з віком батька, 37 – з роком смерті С.Пушкіна, а 17 – з роком жовтневого перевороту.

Практичне заняття № 5.

Тема 5. Соціально-психологічна характеристика особистості

1. Психологічна характеристика темпераменту.
2. Сутність і суспільна зумовленість характеру.
3. Види та структура здібностей. Знання, вміння, навички як основа для розвитку здібностей.

Словникова робота: темперамент, типи темпераменту, гуморальна теорія, статус, позиція, роль, ранг, спрямованість особистості, потребу мотиви, мотивація, характер, усвідомлювані і неусвідомлювані мотиви, свідомість, самосвідомість, типологія характеру; акцентуація характеру, акцентуована особистість, задатки, здібності, знання, уміння, навички, талант, обдарованість, геніальність, творчість.

Тематика рефератів

1. Психологічна характеристика особистості в сучасній психології.
2. Види суперечностей та їхня роль у становленні характеру й волі особистості.
3. Вплив темпераменту на формування рис особистості.
4. Особливості поведінки екстраверта.
5. Характеристика рівнів здібностей: обдарованість, талант, геніальність.

Література

1. Ждан А. А. История психологии / А. А. Ждан. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1990. – 367 с.
2. Загальна психологія : підручник / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. – К. : Либідь, 2005. – 464 с.
3. Короткий психологічний словник / [авт. тексту В. І. Войтко] – К. : Вища школа, 1976. – 191 с.
4. М'ясоїд П. А. Загальна психологія: навчальний посібник / П. А. М'ясоїд. – К. : Вища школа, 2001. – 487 с.
5. Максименко С. Д. Загальна психологія / С. Д. Максименко. – К. : «Центр навчальної літератури», 2004. – 272 с.
6. Основи психології : підручник / За заг. ред. О. В. Киричука, В. А. Роменця. – К. : Либідь, 2002. – 632 с.

Тестові завдання:

1. Соціальне середовище для розвитку здібностей та формування особистості:
 - а) вкрай потрібне;
 - б) не потрібне;
 - в) потрібне частково;
 - г) немає ніякого значення;
 - д) усі відповіді правильні.
2. Геніальності, таланту чи обдарованості – відповідають наступні положення:
 - а) сукупність декількох здібностей, які зумовлюють успішну активність людини у великих діапазонах діяльності і спілкування;
 - б) незвичайні здібності, присутність яких дозволяє отримати фантастичні результати епохи;
 - в) висока здібність до конкретних видів діяльності або спілкування, в яких людина досягає значних творчих результатів.
3. Сензитивність, реактивність, пластичність, ригідність, інтровертованість, екстравертованість є властивостями:
 - А) темпераменту
 - Б) мислення
 - В) пам'яті
 - Г) всіх вище перекислених варіантів

Питання для самоконтролю

1. Що включає в себе структура характеру?
2. Як формується характер?
3. Як темперамент позначається на формуванні рис особистості?
4. Чи завжди динаміка поведінки людини адекватне характеризує її темперамент?
5. Чи може темперамент людини зазнати істотних змін упродовж життя? Що для цього потрібно?
6. У чому виявляються особливості поведінки інтроверта?

7. Як характер впливає на формування особистості?
8. Значення задатків у розвитку спеціальних здібностей.
9. Охарактеризуйте спеціальні здібності,
10. Обдарованість, задатки, здібності, геніальність, як розрізнити і взаємопов'язувати ці поняття?

Творчі завдання та проблемні ситуації

Завдання 1

Чи можна віднести названі особливості до властивостей темпераменту? Обґрунтуйте свою відповідь.

Петра П., учня IX класу, керівник оцінював як самого запального і нестриманого, самого агресивного і нетерплячого хлопця. Ці особливості поведінки були помітні у нього в початкових класах і особливо виразно – у середніх. Водночас стриманість, уважність мали місце лише за умови суворого словесного впливу з боку вчителя.

Завдання 2

На підставі характеристики визначте тип темпераменту школяра. Які властивості нервової системи проявляються в цій характеристиці?

Віктор Д., 3 клас. Повільний. Хода некваплива, говорить повільно, але ґрунтовно, послідовно. На уроках сидить з байдужим виразом обличчя, руку не піднімає, але на запитання вчителя, зазвичай, відповідає правильно. Коли вчитель запитує, чому він не підняв руку, відповідає коротко: «Так...» Його важко розсмішити чи розсердити. Сам, як правило, не ображає товаришів, до сварок ставиться байдуже. Нікому не робить зла, але для товариша лінується щось зробити. У розмову вступає рідко, більше мовчить. Повільно засвоює матеріал. Йому потрібно кілька разів повторити новий матеріал, але завдання виконує правильно й акуратно. Любить порядок. Прийшовши в клас з іншої школи, нелегко здружився з дітьми. За словами матері, часто згадує стару вчительку.

Завдання 3

Які ознаки позитивних здібностей (легкість і швидкість засвоєння знань, умінь і навичок; подолання несприятливих життєвих обставин; наявність глибокого інтересу до певної діяльності; високий ступінь творчості в діяльності; раннє виявлення здібностей до певного виду діяльності. Ви бачите у такому прикладі?

Софія Ковалевська, ще не знаючи перших чотирьох правил арифметики, розв'язувала задачі різними оригінальними способами. У десятирічному віці вона засвоїла курс арифметики, що викладався у Празькому університеті. Потім швидко опанувала курс алгебри і взялася за вивчення вищої математики. Інтерес до алгебри був настільки значним, що вона навіть вночі вставала й вчила матеріал. Зустрівши в курсі фізики тригонометричні поняття, Софія Ковалевська самостійно розібралася в них у 14 років, повторивши шлях відкриття тригонометрії

Завдання 4

Із наведених нижче положень про характер виберіть ті, які найкраще розкривають поняття «характер». Обґрунтуйте свою відповідь.

1. Риси характеру проявляються за будь-яких обставин і умов.
2. Риси характеру проявляються лише за відповідних обставин.
3. Риси характеру - це ставлення особистості до певних аспектів дійсності.
4. Риси характеру - це певні способи дій.
5. В характері проявляються і стосунки особистості, і способи дії, за допомогою яких ці стосунки відбуваються.
6. Характер індивідуально своєрідний.
7. Риси характеру соціально типові й індивідуально своєрідні.
8. Характер - відображення суспільних відносин.

Завдання 5

Які з наведених у списку якостей характеризують екстравертний та інтравертний психологічний тип за К.Г. Юнгом?: ініціативність, некоммунікбельність, схильність до самоаналізу, рефлексія, імпульсивність, безтурботність, мрійливість, нерозсудливість, соціальна адаптованість, прагматичність, відкритість, рухливість, вдумливість, сором'язливість, безцеремонність, смішливість.

Змістовий модуль 2.

Практичне заняття № 6.

Тема 6. Психологія емоцій та почуттів

1. Поняття про емоції та почуття.
2. Вираження емоцій і почуттів. Форми переживання емоцій і почуттів.
3. Поняття вольової сфери особистості.

Словникова робота: емоції почуття, стенічні почуття, астеничні почуття, чуттєвий тон, моральні почуття, інтелектуальні почуття, естетичні почуття, праксичні почуття, стрес, афект, депресія, фрустрація, страх, настрій, радість, воля, вольове зусилля, вольова дія, функції волі, вольова слабкість, сила волі, абулія, апраксія.

Тематика рефератів

1. Відмінності емоцій від почуттів.
2. Інтелектуальні почуття особистості.
3. Стреси в житті людини: причини виникнення і шляхи подолання.
4. Характеристика емоційно-вольових властивостей особистості.

Література

1. Ждан А. А. История психологии / А. А. Ждан. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1990. – 367 с.

2. Загальна психологія : підручник / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. – К. : Либідь, 2005. – 464 с.
3. Короткий психологічний словник / [авт. тексту В. І. Войтко] – К. : Вища школа, 1976. – 191 с.
4. М'ясоїд П. А. Загальна психологія: навчальний посібник / П. А. М'ясоїд. – К. : Вища школа, 2001. – 487 с.
5. Максименко С. Д. Загальна психологія / С. Д. Максименко. – К. : «Центр навчальної літератури», 2004. – 272 с.
6. Основи психології : підручник / За заг. ред. О. В. Киричука, В. А. Роменця. – К. : Либідь, 2002. – 632 с.

Тестові завдання:

1. Психічні стани – це:
 - а) найбільш суттєві та постійні психічні особливості людини;
 - б) розробки рекомендацій щодо способу життя з урахуванням віку та індивідуальності людини;
 - в) виявлення взаємозв'язків окремих аспектів психіки впродовж усього життєвого шляху людини з урахуванням її діяльності;
 - г) наявний на даний час відносно стійкий рівень психічної діяльності, що проявляється в підвищеній або пониженій активності особистості через певну поведінку.
2. Регулятивна функція емоцій виявляється у тому, що:
 - а) об'єднує індивідів за певною ознакою, що включає суб'єктів, які не мають взаємостосунків один з одним;
 - б) почуття є сигналами про те, що із подій, явищ, об'єктів має значення для людини;
 - в) з'ясовує структуру зв'язків елементів та законів його формування;
 - г) почуття скеровують нашу поведінку, активізують діяльність, спонукають перемагати труднощі;
 - д) передбачає легкість пристосування людини до нових умов.
3. Фрустрація визначається:
 - а) усвідомлюваними мотивами;
 - б) сукупністю правил і вимог, які регулюють поведінку членів даної групи, характер їх взаємовідносин, взаємодії та спілкування;
 - в) рухами людини;
 - г) виявленням взаємозв'язків окремих аспектів психіки впродовж усього життєвого шляху людини з урахуванням її діяльності;
 - д) дезорганізацією свідомості та діяльності, яка викликається незадоволеністю наших основних потреб і супроводжується тривалим негативним переживанням.
4. Такі прояви психічної діяльності людини, як збентеження, спокій, зацікавленість, схвильованість, байдужість належать до таких психічних явищ:
 - а) пізнавальних процесів;
 - б) психічних властивостей;

- в) психічних процесів;
- г) психічних станів;
- д) рис особистості.

5. Довільні дії людини передбачають:

- а) погляди особистості, які відповідають рівню її свідомості, життєвим домаганням;
- б) некритичне прийняття чужої думки;
- в) з'ясування структури зв'язків елементів та законів його формування;
- г) підпорядкованість свідомим цілям людини, які нерозривно пов'язані з відображенням мети та засобів її досягнення;
- д) пізнання зв'язків між предметами і явищами.

б) Фобія-це

А) психічний вроджений стан, що характеризується відчуттям реальної небезпеки, пов'язаний з конкретним об'єктом чи ситуацією, що зумовлює зміни у функціонуванні психіки, які за своєю спрямованістю є негативними, розхитують і дестабілізують перебіг усіх психічних процесів.

Б) психічний стан, що виникає лише в особистості на рівні нервових клітин та корі головного мозку, не пов'язаний з конкретним об'єктом чи ситуацією, характеризується нетривалістю установки, та зазвичай мало інтенсивний в своїх проявах.

В) патологічний страх, через психотравмуючу подію, певна установка реагувати у формі акцентованого страху на деякі ситуації та об'єкти, для неї характерні тривалість, інтенсивність.

Питання для самоконтролю:

1. Як відбувається відображення дійсності у почуттях і чим воно відрізняється від відображення у пізнавальних процесах?
2. У чому полягає відмінність емоцій від почуттів?
3. За якими ознаками можна констатувати, що людина перебуває у стані емоційного збудження?
4. Які об'єктивні та суб'єктивні чинники можуть впливати на настрої?
5. Назвіть основні ознаки афекту.
6. Які ознаки характеризують пристрасті як форму переживання почуттів?
7. У чому полягають відмінності емоцій людини від емоцій тварин?
8. Чому моральні, інтелектуальні, естетичні та практичні почуття належать до вищих?
9. У чому полягають основні функції волі?
10. У чому полягає істотна відмінність довільної дії від мимовільної?
11. Що таке вольове зусилля і що його викликає?
12. Що таке сила волі і чим вона зумовлюється? Охарактеризуйте основні етапи розвитку складної вольової дії.
13. Що може вплинути на процес прийняття людиною рішення?

14. Які чинники найістотніше впливають на розвиток волі людини?

Творчі завдання та проблемні ситуації

Завдання 1

Визначіть, які з перелічених понять і негативних емоцій відповідають підвищеній, а які – пониженій активності людини. Наведіть власні приклади.

Радість, фантазії, страх, щастя, жах, екстаз, смуток, туга, іахоплення, страЖадання, ейфорія, паніка, гнів, пригніченість, насолода, роздратованість, подив, цікавість, піднесення.

Завдання 2

Виберіть із запропонованого списку слова, які належать до характеристики вольової поведінки.

Мотив, саморегуляція, самооцінка, бажання, рефлексія, надія, прагнення, мета, емоція, мислення, впевненість, планування, зусилля, рівень домагань, рух, рефлекс, реагування, агресивність, наполегливість, спонукання, прийняття рішення, конфлікт, свідомість, намагання, сприйняття, увага, цінність, установка, свобода вибору, енергія, потреба, ризик, авантюризм, імпульсивність, дисциплінованість, відповідальність, волюнтаризм.

Завдання 4

Чому людина в горі почувається легше, коли виплачеться?

Семінарське заняття № 7.

Тема 7. Психологічні властивості спілкування особистості

1. Значення та психологічна культура спілкування у житті людини. Стили та види спілкування.
2. Засоби спілкування. Вербальна та невербальна комунікація.
3. Особливості ділового спілкування.

Словникова робота: спілкування, вербальне спілкування, невербальне спілкування, жести, міміка, фізіогномічна маска, міжособистісні стосунки, експресивні стосунки, ділові стосунки, емпатія, інтеракція, ділове спілкування, мова, мовлення, перцепція, міжособистісний простір.

Тематика рефератів

1. Невербальне спілкування.
2. Спільна діяльність як взаємодія.
3. Основні феномени міжособистісного розуміння.
4. Психологічні фактори досягнення успіху ділової людини.

Література

1. Ждан А. А. История психологии / А. А. Ждан. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1990. – 367 с.

2. Загальна психологія : підручник / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. – К. : Либідь, 2005. – 464 с.
3. Короткий психологічний словник / [авт. тексту В. І. Войтко] – К. : Вища школа, 1976. – 191 с.
4. М'ясоїд П. А. Загальна психологія: навчальний посібник / П. А. М'ясоїд. – К. : Вища школа, 2001. – 487 с.
5. Максименко С. Д. Загальна психологія / С. Д. Максименко. – К. : «Центр навчальної літератури», 2004. – 272 с.
6. Основи психології : підручник / За заг. ред. О. В. Киричука, В. А. Роменця. – К. : Либідь, 2002. – 632 с.

Тестові завдання:

1. Когнітивна функція спілкування полягає:
 - а) в індивідуальному прагненні людини до тих чи інших об'єктів;
 - б) у творчому перетворенні дійсності;
 - в) у переживанні людиною своїх стосунків з оточуючим світом;
 - г) у відображенні засобів оточуючого світу;
 - д) усвідомленні сприйнятих значень завдяки мисленню, відображенню, фантазії.
2. Перцепція передбачає:
 - а) сприймання, розуміння й оцінка людиною інших людей, самої себе, груп та інших спільностей;
 - б) об'єднання індивідів за певною ознакою;
 - в) регуляцію взаємовідносин між індивідами;
 - г) некритичне прийняття чужої думки;
 - д) усі відповіді правильні.
3. Рефлексія означає:
 - а) внутрішню психічну діяльність людини, спрямовану на усвідомлення власних дій та станів;
 - б) високий рівень розвитку загальних і спеціальних здібностей, що є передумовою творчих досягнень;
 - в) об'єднання індивідів за певною ознакою, що включає суб'єктів, які не мають взаємостосунків один з одним;
 - г) нестійке короткочасне об'єднання людей, що виникає лише на основі особистісно-значущої діяльності;
 - д) потребу виконувати ту чи іншу дію, схильність до певного способу дій;
4. Перцептивна складова спілкування включає:
 - а) втрату особистістю якостей, необхідних для повноцінної життєдіяльності в суспільстві;
 - б) осмислення особистістю своєї соціальної належності, соціальної ролі формування самооцінки;
 - в) сприймання одним партнером за спілкуванням іншого;
 - г) потребу виконувати ту чи іншу дію, схильність до певного способу дій;
 - д) успішне вирішення колективом тих задач, які перед ним стоять.

5) Невербальне спілкування- це

А) усвідомлене спілкування на рівні безумовних рефлексів

Б) міжстатева комунікаційна взаємодія ,яка характеризується лише через рівні відчуттів комфорту в особистісному просторі та тривалістю візуального контакту.

В) вид спілкування, для якого характерне використання невербальної поведінки і невербальних комунікацій як головного засобу передавання інформації, організації взаємодії, формування образу, думки про партнера, здійснення впливу на іншу людину на різних рівнях спілкування.

Питання для самоконтролю:

1. Значення спілкування в житті та діяльності людини.
2. Назвіть структуру спілкування та функції.
3. Якою є структура ділового спілкування?
4. Які основні функції спілкування?
5. Які елементи входять до структури невербального спілкування?
6. Які ви знаєте способи впливу на партнерів?
7. Як здобути прихильність партнера по спілкуванню?
8. Що може вплинути на процес прийняття людиною рішення?

Творчі завдання та проблемні ситуації

Завдання 1

Чи достатнім для характеристики спілкування є твердження: «Спілкування – це обмін інформацією між людьми»?

Завдання 2

Нижче наводяться відмінності між мовою і мовленням. Визначіть, які з них більшою мірою характеризують мову, а які – мовлення.

А. Найдосконаліша, притаманна людині діяльність спілкування для передачі думок, вираження волі, почуттів.

Б. Історично складені норми засобів спілкування. В. Засоби засвоєння, збереження і передавання культурного надбання людства.

Г. Індивідуальні особливості вимови, стилю, лексики.

Завдання 3

Про що може свідчити експеримент, проведений С. Левінам із щуренятами? Дві групи щуренят були поміщені в однакові умови. Єдина відмінність полягала в тому, що одних щодня погладжували (пестили), а інших – ні. Виявилось, що перші вирости більшими, міцнішими, активнішими, ніж ті, які були позбавлені емоційного комфорту.

Завдання 4

Важливим психологічним чинником ефективності спілкування є дотримання співрозмовниками тактовності, яка виявляється у задоволенні взаємних очікувань. Чи є ця умова обов'язковою для будь-яких ситуацій спілкування?

Практичне заняття № 8.
Тема 8. Соціальні групи

1. Соціально-психологічне поняття спільності й групи.
2. Види та класифікація груп.
3. Лідерство у групах і колективах. Типологія лідерства.
4. Поняття конфлікту. Класифікація конфліктних ситуацій.

Словникова робота: група, колектив, велика, мала групи, формальна, неформальна, референтна групи, дифузна, асоціація, корпорація, статус, роль, установка, конформізм, конформність, ступінь конформності, агресія, лідерство, керівництво, позиція, групові норми, стилі керівництва, теорії походження лідерства, протиріччя, конфліктна ситуація, конфлікт.

Тематика рефератів

1. Взаєморозуміння – важлива умова становлення й розвитку міжособистісних стосунків.
2. Роль міжособистісних стосунків у функціонуванні групи.
3. Класифікація соціальних груп.
4. Принципи класифікації конфліктних ситуацій.

Література

1. Ждан А. А. История психологии / А. А. Ждан. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1990. – 367 с.
2. Загальна психологія : підручник / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. – К. : Либідь, 2005. – 464 с.
3. Короткий психологічний словник / [авт. тексту В. І. Войтко] – К. : Вища школа, 1976. – 191 с.
4. М'ясоїд П. А. Загальна психологія: навчальний посібник / П. А. М'ясоїд. – К. : Вища школа, 2001. – 487 с.
5. Максименко С. Д. Загальна психологія / С. Д. Максименко. – К. : «Центр навчальної літератури», 2004. – 272 с.
6. Основи психології : підручник / За заг. ред. О. В. Киричука, В. А. Роменця. – К. : Либідь, 2002. – 632 с.

Тестові завдання:

1. Референтна група – це:
 - а) невелика група, в якій усі її учасники безпосередньо контактують між собою;
 - б) група, в якій об'єднуються на основі симпатій, антипатій, любові, інтересів;
 - в) еталонна група, в якій кожна особистість має змогу реалізувати себе;
 - г) група, яка утворюється згідно з певними цілями, положеннями, інструкціями, статусами;
 - д) група, цінності якої не суперечать цінностям суспільства.

2. Серед вказаних груп, назвати ті, які виділяють за рівнем розвитку:

- а) дифузні;
- б) референтні;
- в) реальні;
- г) умовні;
- д) формальні.

3. Корпорація – це:

- а) група, яка утворюється згідно з певними цілями, положеннями, інструкціями, статусами;
- б) нестійке короткочасне об'єднання людей, що виникає лише на основі особистістю значущої діяльності;
- в) група, в якій міжособистісні стосунки опосередковуються суспільно цінним і особистісно значущим змістом спільної діяльності;
- г) група, в якій міжособистісні стосунки опосередковує особистісно значущий для кожного зміст спільної діяльності;
- д) група, в якій міжособистісні стосунки опосередковує особистісно значущий для її членів, але асоціальний зміст групової діяльності.

4. За характерам діяльності лідери бувають:

- а) авторитарні;
- б) демократичні;
- в) ліберальні;
- г) ситуативні;
- д) умовні.

5. Конформізм – це:

- а) успішне вирішення колективом тих задач, які перед ним стоять;
- б) підкорення людини груповому тиску, яке полягає в прийнятті думок, позицій, установок, цінностей групи та зміни своєї поведінки відповідно до цього;
- в) регуляція взаємовідносин між індивідами;
- г) об'єднання індивідів за певною ознакою, що включає суб'єктів, які не мають взаємостосунків один з одним;
- д) показник гнучкості, легкості пристосування людини до нових умов.

б) Конфлікти за функціонуванням групи бувають:

- А) внутрішньо особистісні та групові
- Б) реалістичні та нереалістичні
- В) конструктивні та деструктивні.

Питання для самоконтролю:

1. Що таке група?
2. Які особливості великих груп?
3. Чим відрізняється умовна група від реальної?
4. Що таке конформізм?
5. Яка група може стати для особистості референтною?
6. Які суттєві ознаки колективу?
7. Від чого залежить ефективність групової діяльності?

8. Чим лідер відрізняється від керівника?
9. Розкрийте відмінності між лідером-натхненником і лідером-організатором.
10. У чому полягає відмінність офіційного та неофіційного лідера групи?
11. Які бувають типи керівників?
12. Які якості необхідні особистості для лідерства за будь-яких обставин?

Творчі завдання та проблемні ситуації

Завдання 1

Чи завжди конформізм характеризується неузгодженістю реальної поведінки особистості та її внутрішньої позиції?

Завдання 2

До яких психологічних деформацій може призвести тривале перебування особистості у статусі «ізолюваної»?

Завдання 3

Чи впливає на реальну популярність особистості статус формального лідера. Обґрунтуйте свою думку.

Завдання 4

Чи може офіційна зміна статусу члена групи вплинути на його неофіційний статус?

Семінарське заняття № 9.

Тема 9. Психологічні властивості діяльності особистості

1. Потребнісно-мотиваційна сфера особистості.
2. Поняття про діяльність. Діяльність, спілкування та самосвідомість особистості. Основні різновиди діяльності.
3. Соціалізація особистості. Поняття психологічного захисту особистості.

Словникова робота: потреби, мотив, мотивація, інтереси, прагнення, переконання, потяги, установка, дух, активність, життєдіяльність, філогенез, онтогенез, діяльність, спілкування, самосвідомість, вербальне та невербальне спілкування, мова, мовлення, цілі, прагнення, установка, міжособистісний простір, гра, навчання, праця, знання, уміння, навички, здібності, задатки, соціалізація, адаптація, дезадаптація, механізми соціалізації, інститути соціалізації.

Тематика рефератів

1. Психологічні механізми соціалізації.
2. Характеристика основних компонентів діяльності.
3. Мотиви ставлення людини до праці.
4. Зв'язок психіки та діяльності.

Література

1. Ждан А. А. История психологии / А. А. Ждан. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1990. – 367 с.
2. Загальна психологія : підручник / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. – К. : Либідь, 2005. – 464 с.
3. Короткий психологічний словник / [авт. тексту В. І. Войтко] – К. : Вища школа, 1976. – 191 с.
4. М'ясоїд П. А. Загальна психологія: навчальний посібник / П. А. М'ясоїд. – К. : Вища школа, 2001. – 487 с.
5. Максименко С. Д. Загальна психологія / С. Д. Максименко. – К. : «Центр навчальної літератури», 2004. – 272 с.
6. Основи психології : підручник / За заг. ред. О. В. Киричука, В. А. Роменця. – К. : Либідь, 2002. – 632 с.

Тестовий завдання:

1. Соціалізація являє собою:
 - а) високий рівень розвитку загальних і спеціальних здібностей, що є передумовою творчих досягнень
 - б) підкорення людини груповому тиску, яке полягає в прийнятті думок, позицій, установок, цінностей групи та зміни своєї поведінки відповідно до цього;
 - в) багатогранний процес засвоєння людиною досвіду суспільного життя, перетворення її з природної істоти в суспільну, з індивіда в особистість;
 - г) фізіологічна функція живого організму;
 - д) нестійке короткочасне об'єднання людей, що виникає лише на основі особистісно-значущої діяльності.
2. Заперечення як спосіб психологічного засобу виявляється:
 - а) в істотних зв'язках між предметами;
 - б) в об'єднанні індивідів за певною ознакою, що включає суб'єктів, які не мають взаємостосунків один з одним;
 - в) ототожненні себе з іншим об'єктом, встановленні з ним емоційного зв'язку;
 - г) у несвідомій відмові від негативної для самооцінки інформації;
 - д) в усвідомленні сприйнятих значень завдяки мисленню, відображенню, фантазії.
3. Потреби особистості – це:
 - а) психічний процес свідомої та цілеспрямованої регуляції людиною своєї діяльності та поведінки, спрямований на подолання труднощів з метою досягнення поставлених цілей;
 - б) відносно стійкі, незалежні від конкретної ситуації психічні утворення, що засвідчують досягнутий особистістю рівень свідомої регуляції поведінки, її влади над собою;
 - в) обґрунтування рішення задовольнити або не задовольнити зазначену потребу в даному середовищі;

г) динамічно активні стани особистості, що виражають її залежність від конкретних умов існування і породжують діяльність, спрямовану на зняття цієї залежності; д) усі відповіді правильні.

4. Психологічний захист передбачає:

- а) переважно пасивний спосіб життя;
- б) осмислення особистістю своєї соціальної належності, соціальної ролі, формування самооцінки;
- в) успішне вирішення колективом тих задач, які перед ним стоять;
- г) регулятивну систему, яку особистість використовує для усунення психологічного дискомфорту, переживань, які загрожують Я-образу, і зберігає його на бажаному і можливому за певних обставин рівні;
- д) показник гнучкості, легкості пристосування людини до нових умов.

5. Мотив включає в себе:

- а) психічний процес свідомої та цілеспрямованої регуляції людиною діяльності та поведінки, спрямований на подолання труднощів та досягнення поставлених цілей;
- б) комплекс спонукальних причин, потреб, під впливом яких так чи інакше діє особа в конкретній ситуації;
- в) обґрунтування рішення задовольнити або не задовольнити зазначену потребу в даному середовищі;
- г) динамічно активні стани особистості, що виражають її залежність від конкретних умов існування і породжують діяльність, спрямовану на зняття цієї залежності;
- д) некритичне прийняття чужої думки.

Питання для самоконтролю

1. У чому полягають функції мотивації?
2. Що таке мотив поведінки?
3. Чим потреби відрізняються від мотивів?
4. У чому сутність соціальної настанови (установки)?
5. Назвіть основні соціальні потреби людини.
6. Обґрунтуйте зміст понять «рух», «активність», «життєдіяльність», «діяльність».
7. Назвіть основні процеси діяльності.
8. У чому сутність явища соціалізації особистості?
9. Назвіть стадії соціалізації особистості.
10. Проаналізуйте психологічну структуру діяльності.
11. Охарактеризуйте механізми соціалізації.
12. У яких сферах здійснюється становлення особистості?
13. Чи може діяльність бути невмотивованою?

Творчі завдання та проблемні ситуації

Завдання 1

Є давня легенда про майстрів, які підносили каміння до місця будівництва. Коли одного запитали, що він робить, той відповів: «Хіба не

бачите, я ношу каміння». Другий на теж саме запитання сказав: «Я потом заробляю собі на хліб». Третій промовив: «Я будую дім, де житимуть люди».

Як можна пояснити відмінності у відповідях цих будівельників, чим зумовлене це явище?

Завдання 2 Визначте, до якого виду мотивів слід віднести наведені нижче прояви потягів, бажань, інтересів та переконань.

А. Робітник Віктор Т. за станом здоров'я попросив путівку до санаторію.

Б. Почувши перший весняний грім, діти в класі швидко притихли.

В. Під час пояснення нового матеріалу вчителі часто використовують яскраві наочні посібники, яскраві приклади, ставлять класові несподівані запитання. Ці прийоми, як правило, сприяють залученню учнів до активної розумової діяльності і дають бажані результати.

Г. Катя була сумлінною і активною не лише в навчанні, а й в громадському житті школи. У дівчинки слово ніколи не розходилося з ділом. Вона могла сміливо критикувати найкращу подругу за порушення правил поведінки, ніколи не приймала необдуманих рішень, першою приходила на допомогу товаришам.

Завдання 3

Які з перерахованих характеристик належать до людини як до особистості, а які – як до індивіда?

Цілеспрямованість, упертість, вдумливість, висока емоційність, старанність, цілісність, приємний голос, суспільна активність, критичність розуму, прекрасна дикція, середній зріст, музикальність, запальність, мовлення, моральна вихованість, низька адаптація до темноти, ригідність, працелюбність, погана просторова орієнтація, голубі очі, хороший слух, ідейні переконаність, уважність, рухливість, чесність, віра, страх, шляхетність, лінощі, стрес, меланхолія, авторитет, мова, темперамент, інстинкт, переконання, знання, задатки, ідеали, вікові особливості почуттів, механічна пам'ять, мислення, мовлення, музичний слух, гуманність.

Завдання 4

У наведених далі прикладах визначіть, що належить до руху, а що – до дії: а) щоб зупинити машину, водій зменшує газ, вимикає зчеплення і натискає на педаль гальма;

б) щоб зменшити швидкість, водій зменшує газ і натискає на педаль зчеплення.

ПЕРЛІК ПИТАНЬ ДО ЗАЛІКУ

1. Предмет, задачі, принципи, галузі психології.
2. Методи дослідження.
3. Історія розвитку психологічної науки.
4. Характеристика форм відображення дійсності.
5. Мозок і психіка. Рефлекторна природа психіки.
6. Свідоме і безсвідоме. Структура свідомості.
7. Структура діяльності.
8. Характеристика основних видів діяльності.
9. Уміння, навичка, звичка. Шляхи їх формування.
10. Пернос навичок.
11. Сторони спілкування, функції та види спілкування.
12. Мовні, немовні засоби спілкування.
13. Види мови.
14. Механізми взаємосприймання.
15. Група. Великі і малі групи.
16. Характеристика методів дослідження групової диференціації.
17. Диференціація в групах і колективах.
18. Рівні сумісності.
19. Теорії становлення груп.
20. Індивід. Особистість. Індивідуальність.
21. Структура особистості.
22. Свідомі і несвідомі мотиви.
23. Активність особистості та її джерела.
24. Самооцінка, рівень домагань.
25. Увага. Форми прояву уваги.
26. Види уваги.
27. Одиниці властивості уваги.
28. Відчуття. Природа відчуттів.
29. Властивості відчуттів.
30. Класифікація відчуттів. Види відчуттів.
31. Предметність, константність, цілісність, структурність, вибірковість, осмисленість сприймання.
32. Види сприймань. Природа сприймань.
33. Сприймання простору, часу і руху.
34. Пам'ять. Механізми пам'яті.
35. Види пам'яті.
36. Психологічні теорії пам'яті.
37. Фізіологічна природа пам'яті.
38. Забування, його причина та профілактика.
39. Індивідуальні особливості пам'яті.
40. Мислення. Властивості мислення.

41. Логічні форми мислення.
42. Види мислення.
43. Мислення як діяльність.
44. Операційний склад мислення.
45. Уява. Властивості уяви.
46. Фізіологічна природа уяви.
47. Операційний склад уяви. Способи синтезу фантастичних образів.
48. Види уяви.
49. Індивідуальні особливості уяви.
50. Індивідуальні особливості мислення.
51. Воля. Функції волі.
52. Структура вольового акту.
53. Вольові якості.
54. Почуття. Функції почуттів.
55. Фізіологічна природа почуттів.
56. Психологічні теорії почуттів.
57. Форми переживання почуттів.
58. Види почуттів.
59. Темперамент. Природа. Фізіологічна основа.
60. Характеристика основних типів темпераменту.
61. Характер. Природа характеру. Акцентуація характеру.
62. Структура характеру.
63. Сфери прояву характеру.
64. Здібності. Природа здібностей.
65. Структура здібностей.
66. Талант, геніальність, майстерність.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Берн Э. Игры, в которые играют люди. Люди, которые играют в игры / Э. Берн. – СПб. : Лениздат, 1992. – 400 с.
2. Болтівець С. І. Практична психологія. Методи вивчення особистості / С. І.
3. Болтівець, Н. А., Бастуй, С. В. Васьківська. – Вип. І. – Суми : Мрія, 1992. – 440 с.
4. Бурлачук Л. Ф. Словарь-справочник по психодиагностике / Л. Ф. Бурлачук, С. М. Морозов. – СПб. : ПитерКОМ, 1999. – 688 с.
5. Волошина В. В. Загальна психологія : практикум : навч. посібник / В. В. Волошина, Л. В. Долинська, С. О. Ставицька, О. В. Темрук. – К. : Каравела, 2005. – 280 с.
6. Выготский Л. С. Психология / Л. С. Выготский. – М. : ЭКСМО-Пресс, 2000. – 1008 с.
7. Гамезо М. В. Атлас по психологии: информационно – методические материалы к курсу «Общая психология» / М. В. Гамезо, Й. А. Домашенко. – М. : Педагогическое общество России, 2004. – 276 с.
8. Гиппенрейтер Ю. Б. Введение в общую психологию : курс психол / Ю. Б. Гиппенрейтер. – М. : «ЧеРо», при участии издательства «Юрайт», 2002. – 336 с.
9. Готфруа Ж. Что такое психология / Ж. Готфруа. – М. : Мир, 1992. – 496 с.
10. Демьянов Ю. Г. Диагностика психических нарушений: практикум / Ю. Г. Демьянов, А. С. Андреева. – СПб. : ИД «МиМ», ТОО «Респекс», 1999. – 224 с.
11. Дружинин Н. Развитие и психология / Н. Дружинин, В. Шариков. – М. : ПЕРСЭ, 1991. – 480 с.
12. Дубравська Д. М. Основи психології: навч. посібник / Д. М. Дубравська. – Львів : Світ, 2001. – 296 с.
13. **Ждан А. А. История психологии / А. А. Ждан. – М. : Изд-во Моск. Ун-та, 1990. – 367 с.**
14. **Загальна психологія : підручник / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. – К. : Либідь, 2005. – 464 с.**
15. Загальна, вікова і педагогічна психологія: практикум / [упорядкув. Д. Ф. Ніколенко]. – К. : Вища школа, 1980. – 207 с.
16. Збірник завдань із загальної психології / [упорядкув. В. О. Шевчук]. – К. : Грамота, 1977. – 114 с.
17. Иванов Е. Ф. Психология мышления и памяти: учеб. Пособие / Е. Ф. Иванов. – Х. : ХГУ, 1990. – 387 с.
18. Иващенко Ф. И. Задачи по общей, возрастной и педагогической психологии : [Для псих. Ин-тов] / Ф. И. Иващенко. – Минск : Вышэйш. шк. 1985, – 96 с.

19. Измайлов И. А. Общий практикум по психологии / И. А. Измайлов, М. Б. Михалевская. – М., 1983. – 280 с.
20. Карелина А. А. Психологические тесты: в 2-х т. / А. А. Карелина. – М. : ВЛАДОС, 2003. – 248 с.
21. **Короткий психологічний словник / [авт. Тексту В. І. Войтко] – К. : Вища школа, 1976. – 191 с.**
22. Краткий психологический словарь – психологии / [упоряд. : Б. М. Петров, К. К. Платонова]. – М. : Высшая школа, 1974. – 184 с.
23. Краткий психологический словарь / [упоряд. : Л.А. Карпенко, А. В. Петровского, М. Г. Ярошевского]. – Ростов н/Д : Изд-во «Феникс», 1998. – 544 с.
24. Крысько В. Г. Социальная психология: словарь-справочник / В. Г. Крысько. – Минск : Харвест, 2001. – 688 с.
25. Любимов П. С. Практикум по экспериментальной психологии / П. С. Любимов. – М. : Высшая школа, 1996. – 224 с.
26. **М'ясоїд П. А. Загальна психологія: навчальний посібник / П. А.М'ясоїд. – К. : Вища школа, 2001. – 487 с.**
27. Майерс Д. Социальная психология / Д. Майерс. – СПб. : Питер, 1997. – 686 с.
28. **Максименко С. Д. Загальна психологія / С. Д. Максименко. – К. : «Центр навчальної літератури», 2004. – 272 с.**
29. Максименко С. Д. Основы генетической психологии / С. Д. Максименко. – К. : НПЦ Перспектива, 1998. – 220 с.
30. Марцинковская Т. Д. История психологии: учебн. Пособие / Т. Д. Марцинковская. – М. : Изд. Центр «Академия», 2001. – 291с.
31. Немов Р. С. Психология / Р. С. Немов. – М. : Просвещение, 1995. – 500 с.
32. Немов Р. С. Психология: в 3-х т. / Р. С. Немов. – М. : Просвещение, 1995. – 631 с.
33. Немов Р. С. Психология: Словарь-справочник: В 2-х ч. Ч.1 / Р. С. Немов. – М. : Владос-ПРЕСС, 2003. – 304 с.
34. **Основы психологии : підручник / За ред. с. псих. О. В. Киричука, В. А. Роменця. – К. : Либідь, 2002. – 632 с.**
35. Пашукова Т. І. Практикум із загальної психології / Т. І. Пашукова. – К. : Т-во «Знання», КОО, 2000. – 204 с.
36. Психологія : підручник / За ред. с. псих. Ю. Л. Трофімова. – К. : Либідь, 2001. – 560 с.
37. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии / С. Л. Рубинштейн. – СПб. : Питер, 2000. – 712 с.
38. Столяренко Л. Д. Основы психологии / Л. Д. Столяренко. – Ростов-на-Дону : Феникс, 1997. – 721 с.
39. Цигульська Т. Ф. Загальна та прикладна психологія: навч. посібник / Т. Ф. Цигульська. – К. : Наукова думка, 2000. – 192 с.

Навчально-методичне видання

Мілінчук Володимир Ігорович

ПСИХОЛОГІЯ
Методичні рекомендації до практичних занять

Друкується в авторській редакції

Дані друкарні, реквізити видання (тираж, папір, об'єм тощо).